

Sygn. akt II Ca 767/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 30 listopada 2015 roku

Sąd Okręgowy w Piotrkowie Tryb. Wydział II Cywilny Odwoławczy w składzie:

Przewodniczący	SSO Paweł Hochman
Sędziowie	SSA w SO Stanisław Łęgosz SSO Ewa Tomczyk (spr.)
Protokolant	st. sekr. sąd. Beata Gosławska

po rozpoznaniu w dniu 30 listopada 2015 roku w Piotrkowie Trybunalskim

na rozprawie sprawy z powództwa R. M. (1)

przeciwko K. M.

o zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli

na skutek apelacji powódki

od wyroku Sądu Rejonowego w Tomaszowie Mazowieckim

z dnia 29 czerwca 2015 roku, sygn. akt I C 1176/13

oddala apelację i nie obciąża powódki obowiązkiem zwrotu kosztów procesu za instancję odwoławczą na rzecz pozwanego.

SSO Paweł Hochman

SSA w SO Stanisław Łęgosz SSO Ewa Tomczyk

Na oryginale właściwe podpisy

Sygn. akt II Ca 767/15

UZASADNIENIE

Zaskarżony wyrokiem z dnia 29 czerwca 2015 r. Sąd Rejonowy w Tomaszowie Mazowieckim oddalił powództwo R. M. (1) skierowane przeciwko K. M. o zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli oraz odstąpił od obciążenia powódki obowiązkiem zwrotu kosztów procesu na rzecz pozwanego.

Podstawę powyższego rozstrzygnięcia stanowiły przytoczone poniżej ustalenia i rozważania Sądu Rejonowego.

Wyrokiem Sądu Okręgowego w Piotrkowie Tryb. wydanym w sprawie sygn. akt I C 165/12 został rozwiązany przez rozwód związek małżeński zawarty w dniu 3 czerwca 2000 r. pomiędzy K. M. a R. M. (1) z winy K. M..

Byli małżonkowie M. posiadają dwoje wspólnych dzieci: M. M. (2), lat (...) i R. M. (2), lat (...).

W trakcie trwania małżeństwa R. M. (1) co do zasady nie pracowała zarobkowo. W styczniu albo lutym 2010 r. - nakłoniona przez męża - rozpoczęła prowadzenie działalności gospodarczej, zakładając firmę sprzątającą, z wykorzystaniem dotacji z Urzędu Pracy, którą to działalność prowadziła faktycznie przez pół roku oraz przez następne 2 lata.

Natomiast K. M. prowadził w dacie zawarcia związku małżeńskiego działalność handlową, początkowo w formie sklepu a następnie, wraz z bratem J. M. (1) działał w branży budowlanej.

W dniu 20 marca 2006 r. obaj bracia zawarli umowę spółki jawnej w celu prowadzenia przedsiębiorstwa zarobkowego pod nazwą firmy (...) spółka jawna z siedzibą w T.

W ramach Spółki nabywali nieruchomości, dokonywali na nich inwestycji, po czym sprzedawali z zyskiem.

W 2009 r. bracia wybudowali i prowadzili także salę konferencyjną (...) z możliwością noclegów, kopalnię surowców mineralnych oraz zajmowali się zarządzaniem nieruchomościami i przewozami osobowymi.

Małżonkowie zamieszkiwali na nieruchomości stanowiącej własność a zarazem majątek osobisty K. M., położonej przy ulicy (...) w T.

Siostra R. M. (1) - D. M. jest żoną brata K. M. . M. (1).

Bracia M. jako wspólnicy spółki jawnej osiągalni wysokie dochody, zapewniające ich rodzinom środki utrzymania na wysokim poziomie.

Żony braci nie pracowały zarobkowo, zajmując się domem i dziećmi.

W dniu 25 kwietnia 2005 r. D. M. udzieliła mężowi pełnomocnictwa do m.in. nabywania na jej rzecz oraz zbywania na rzecz dowolnych osób fizycznych i prawnych, pod tytułem darmym i odpłatnym, wszelkich ruchomości, nieruchomości, spółdzielczych własnościowych praw do lokali mieszkalnych i użytkowych, lokali mieszkalnych i użytkowych stanowiących odrębną nieruchomość, za ceny i na warunkach według swobodnego uznania pełnomocnika, do reprezentowania jej w jak najszerszym zakresie przed wszystkimi urzędami, sądami, organami administracji rządowej i samorządowej, osobami fizycznymi i prawnymi, do dokonywania wszelkich czynności faktycznych i prawnych, składania wszelkich oświadczeń i wniosków a nadto do dokonywania innych czynności, jakie przy wykonywaniu tego pełnomocnictwa okażą się konieczne.

W 2006r. R. M. (1) udzieliła mężowi K. pełnomocnictwa o analogicznej treści, co pełnomocnictwo udzielone J. M. (1) przez jego żonę.

Pełnomocnictwa miały odciążyć siostry od zajmowania się sprawami zawodowymi ich mężów, ułatwiając braciom dokonywanie transakcji handlowych, bez potrzeby fizycznego uczestniczenia żon w tym procederze.

W dniu 13 września 2006 r. G. i B. małżonkowie W. sprzedali na współwłasność po 1/2 części J. M. (2) i D. małżonkom M. oraz K. i R. małżonkom M. niezabudowaną nieruchomość położoną w S. o powierzchni (...) metrów kwadratowych, oznaczoną w ewidencji gruntów numerami działek: (...), (...), (...), (...) i (...) za cenę 118.000 zł, uiszczoną w dniu podpisania umowy.

W dniu 17 listopada 2008 r. K. i R. małżonkowie M. zawarli umowę o ustanowieniu rozdzielności majątkowej z dniem podpisania aktu notarialnego, Rep A nr (...).

W marcu 2010 r., w czasie pobytu na wczasach, R. M. (1) zaczęła podejrzewać męża o przejawianie nadmiernego zainteresowania inną kobietą, czego potwierdzeniem stały się odnalezione wkrótce w telefonie komórkowym męża zdjęcia K. M. i jego asystentki w negliżu.

Około połowy 2011 r. R. M. (1) dowiedziała się o zdradzie małżeńskiej w wykonaniu męża, a on sam zaczął się domyślać, że żona jest tego świadoma.

Pomiędzy małżonkami zaczęło dochodzić do konfliktów i burzliwych awantur. K. M. zachowywał się agresywnie w stosunku do żony, szarpał ją, potrafił również uderzyć, które to zachowania oraz związek (...) z J. W. doprowadziły do wyprowadzenia się w dniu 27 stycznia 2012 r. R. M. (1) wraz z dziećmi do matki A. B., zamieszkującej przy ulicy (...) w T.

W dniu 14 kwietnia 2011 r. J. M. (1), działający w imieniu własnym oraz jako uprawniony do samodzielnej reprezentacji wspólnik w imieniu i na rzecz Spółki (...) spółki jawnej z siedzibą w T., a także w imieniu i na rzecz żony D. M., oraz K. M., działający w imieniu własnym oraz w imieniu i na rzecz żony R. M. (1), przystąpili do aktu notarialnego - umowy darowizny, zmiany umowy spółki i przeniesienia własności nieruchomości, Rep A nr (...). J. M. (1) i K. M. działający w imieniu swoich żon oświadczyli w umowie, że D. M. i R. M. (1) darują mężom posiadane udziały wynoszące po 1/4 części w prawie współwłasności nieruchomości położonej w S. o powierzchni (...) metrów kwadratowych, oznaczonej numerami działek : (...), (...), (...), (...) i (...), a oni darowiznę przyjmują, a zarazem wnoszą do Spółki Jawnej (...) spółka jawna z siedzibą w T. posiadane udziały po 1/2 części w prawie współwłasności wymienionej nieruchomości, podwyższając udziały kapitałowe Spółki Jawnej.

W dniu 11 maja 2011 r. R. M. (1) odebrała z V Wydziału Ksiąg Wieczystych Sądu Rejonowego w T. dwa zawiadomienia o dokonaniu zmian w księdze wieczystej nr (...), założonej dla nieruchomości będącej przedmiotem umowy darowizny z dnia 14 kwietnia 2011 r., będących skutkiem zawarcia tejże umowy, skierowane do niej samej i K. M..

W dniu 26 sierpnia 2013 r. R. M. (1) złożyła na piśmie oświadczenie o odwołaniu darowizny wynikającej z aktu notarialnego z dnia 14 kwietnia 2011 r.

W dniu 11 września 2013 r. Skarb Państwa - Starosta (...) jako wierzyciel (...) Spółki Jawnej z siedzibą w T. wystąpił do Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w T. - A. D. z wnioskiem o wszczęcie egzekucji z nieruchomości i ruchomości dłużnika oraz z jego rachunku bankowego w celu zaspokojenia należności głównej w kwocie 41.164,40 zł, z odsetkami ustawowych od dnia 1 kwietnia 2013 r. do dnia zapłaty.

W dniu 30 października 2014 r. Sąd Rejonowy w T. w sprawie sygn. akt I Co 280/14 udzielił przybicia na rzecz W. B. prawa własności nieruchomości położonej w S. o powierzchni (...) metrów kwadratowych, oznaczonej numerem działki (...), oraz prawa własności nieruchomości położonej w S. o powierzchni (...) metrów kwadratowych, oznaczonej numerami działek : (...), (...), (...), (...) i (...), za cenę 95.000 zł, a postanowieniem z dnia 14 kwietnia 2015 r. przysądził na jego rzecz własność tychże nieruchomości.

Sąd Rejonowy ocenił powództwo na gruncie art. 898 § 1 par. 1 k.c. wskazując, że jedyną przesłanką dopuszczalności odwołania darowizny jest rażąca niewdzięczność obdarowanego, która musi przy tym wystąpić po zawarciu umowy darowizny. Gdyby zdarzenie uzasadniające przyjęcie rażącej niewdzięczności miało miejsce przed zawarciem umowy darowizny, a darczyńca dowiedział się o nim dopiero po jej zawarciu, nie mógłby darowizny odwołać w trybie przewidzianym w art. 898 w zw. z art. 900 k.c. W takim przypadku mogłoby wchodzić w grę jedynie uchylenie się darczyńcy od skutków oświadczenia woli złożonego w umowie darowizny.

Sąd Rejonowy rozważał zachowanie terminu do wytoczenia powództwa określonego w art. 899 § 3 k.c. i art. 900 k.c. i warunki formalne oświadczenia o odwołaniu darowizny, wskazując, że w złożonym oświadczeniu darczyńca powinien obdarowanego jednoznacznie zawiadomić, że darowiznę odwołuje i dlatego to czyni. Oświadczenie staje się skuteczne

z chwilą, gdy doszło do obdarowanego w taki sposób, że mógł on zapoznać się z jego treścią, przy czym oświadczenie to musi do niego dotrzeć w ciągu roku od dnia dowiedzenia się przez uprawnionego o niewdzięczności.

Z treści pisma powódki z dnia 26 sierpnia 2013 r. wynika, jakoby dopiero w tymże dniu dowiedziała się o treści umowy darowizny z dnia 14 kwietnia 2011 r., którą to darowiznę odwołuje, bowiem już w dacie jej zawarcia istniał pomiędzy małżonkami poważny konflikt i prowadzone były rozmowy na temat rozwodu, a pomimo tego udzielone kilka lat wcześniej pełnomocnictwo zostało wykorzystane przez K. M., bez jej wiedzy i zgody, w celu pozbawienia R. M. (1) i ich wspólnych dzieci majątku. Powódka nie złożyła przy tym potwierdzenia doręczenia tegoż oświadczenia pozwanemu.

Z treści pozwu i wyjaśnień powódki wynika, że przyczyną odwołania darowizny była zdrada małżeńska, o której dowiedziała się w połowie 2010 r., a jej potwierdzeniem były zdjęcia męża i jego asystentki w negliżu, odnalezione w telefonie komórkowym pozwanego. Natomiast w złożonych zeznaniach podała, że dowiedziała się o niewierności męża w połowie 2011 r.

Skoro powódka odebrała w dniu 11 maja 2011 r. zawiadomienia z Sądu Rejonowego w Tomaszowie Maz. V Wydziału ksiąg Wieczystych o dokonaniu zmian w księdze wieczystej, będących konsekwencją zawarcia przedmiotowej umowy, to -w ocenie Sądu - miała świadomość jej dokonania najpóźniej w tej właśnie dacie.

Sąd dał wiarę pozwanemu w tej części jego zeznań, w której podaje przyczynę zawarcia przedmiotowej umowy. Wbrew stanowisku powódki, nie powodowała nim chęć pozbawienia żony majątku, tylko, analogicznie jak w przypadku dokonywania także innych transakcji, zamiar obejścia przepisów prawa podatkowego i zmniejszenia obciążeń podatkowych poprzez „wrzucenie” w koszty spółki jawnej, której był współnikiem, przyszłej inwestycji planowanej na darowanych gruntach.

Poza sporem jest przy tym okoliczność zawierania wielu umów przez braci bez osobistego udziału ich żon, które w tym właśnie celu udzieliły mężom stosownych pełnomocnictw, by nie uczestniczyć w załatwianiu spraw urzędowych.

Sąd I instancji wskazał, że przyjmując, że przyczyną sporządzenia pisma z dnia 26 sierpnia 2013 r. była rażąca niewdzięczność, wyrażająca się niedochowaniem przez pozwanego obowiązku wierności, o czym powódka dowiedziała się najpóźniej w kwietniu 2011 r., a w styczniu 2012 r. opuściła z tej przyczyny, oraz z powodu innych nagannych zachowań męża, to odwołanie darowizny należy uznać za spóźnione, jako dokonane po upływie rocznego terminu z art. 899 § 3 k.c.

Jeśli przyjąć, że powódka wiedziała o rażącej niewdzięczności, rozumianej jako naganne zachowanie męża, będące podstawą wydania wyroku w sprawie o rozwód już w 2010 r., to nie przysługuje jej w ogóle uprawnienie do odwołania darowizny w trybie przewidzianym w art. 898 w zw. z art. 900 k.c, bowiem zdarzenia uzasadniające przyjęcie rażącej niewdzięczności wystąpiły jeszcze przed jej dokonaniem. Sąd Rejonowy wskazał, że dodatkowym argumentem przemawiającym za oddaleniem powództwa jest fakt, iż nieruchomości, będąca przedmiotem darowizny, stanowi obecnie własność W. B., który nabył ją w drodze licytacji publicznej. Okoliczność ta oznacza, że ewentualny wyrok uwzględniający powództwo byłby wadliwy, jako bezprzedmiotowy i niewykonalny.

Powództwo podlega oddaleniu także w odniesieniu do tych nieruchomości, co do których nastąpiło nieskuteczne jego częściowe cofnięcie, a to z braku wykazania zaistnienia przesłanek wynikających z przepisów wyżej powołanych.

Podstawę rozstrzygnięcia o kosztach procesu stanowił art. 102 k.p.c.

Apelację od powyższego wniosła powódka, zaskarżając go w całości i wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy temuż Sądowi do ponownego rozpoznania ewentualnie o zmianę wyroku i uwzględnienie powództwa w całości. Z uzasadnienia apelacji wynika, że powódka kwestionuje ustalenia faktyczne stanowiące podstawę rozstrzygnięcia prowadzące do uznania, że powódka uchybiła terminowi do złożenia oświadczenia o odwołaniu darowizny oraz na pominięciu innych przejawów niewdzięczności pozwanego w postaci zadłużania majątku dorobkowego, podrobieniu podpisu powódki na wekslu.

W odpowiedzi na apelację pełnomocnik pozwanego wniósł o oddalenie apelacji i zasądzenie od powódki na rzecz pozwanego kosztów zastępstwa procesowego wg norm przepisanych.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja jest oczywiście niezasadna. Rozstrzygnięcie Sądu I instancji mimo częściowo błędnego uzasadnienia jednak odpowiada prawu.

Wskazać należy, że sąd wydaje wyrok biorąc pod uwagę stan rzeczy istniejący w chwili zamknięcia rozprawy (art. 316 § 1 k.p.c.). W tej dacie nieruchomości, które były przedmiotem oświadczenia powódki o odwołaniu darowizny nie stanowiły już własności pozwanego – były one bowiem przedmiotem egzekucji, w toku której doszło do zlicytowania nieruchomości, udzielenia przybicia na rzecz nabywcy licytacyjnego i przysądzenia na jego rzecz własności nieruchomości ze skutkami wynikającymi z art. 999 § 1 i 2 k.p.c.

Jednocześnie wskazać należy, że skutkiem odwołania darowizny jest obowiązek zwrotu jej przedmiotu na rzecz darczyńcy, w orzecznictwie bowiem ugruntowane jest stanowisko, że samo złożenie oświadczenia woli w przedmiocie odwołania darowizny nieruchomości nie unicestwia z mocy samego prawa prawnorzeczowego skutku umowy darowizny - oświadczenie odwołującego darowiznę nieruchomości z powodu rażącej niewdzięczności nie powoduje przejścia własności nieruchomości z obdarowanego na darczyńcę, lecz stwarza jedynie obowiązek zwrotu przedmiotu odwołanej darowizny stosownie do przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 7 stycznia 1967 r., III CZP 32/66, OSN z 1968 r., nr 12, poz. 199).

Artykuł 898 § 2 k.c. dotyczy zakresu obowiązku zwrotu przedmiotu darowizny. Przepis ten zawiera odesłanie w tym zakresie do przepisów regulujących bezpodstawne wzbogacenie (art. 405 i nas. k.c.). Zatem znajdują zastosowanie zasada, zgodnie z którą na obdarowanym ciąży obowiązek wydania przedmiotu darowizny w naturze, a gdyby to było niemożliwe, do zwrotu jej wartości (art. 405 k.c.).

Przy uwzględnieniu obligacyjnego skutku odwołania darowizny fakt, że w chwili zamknięcia rozprawy pozwany nie był już współwłaścicielem nieruchomości, których dotyczy pozew, sprawia, że powódce nie służy roszczenie zmierzające do odzyskania przedmiotu darowizny i z tych powodów powództwo jako niezasadne podlegało oddaleniu.

Wobec powyższego nie miała dla rozstrzygnięcia sprawy żadnego znaczenia będąca przedmiotem zarzutów apelacji okoliczność, czy powódka zachowała termin do odwołania darowizny oraz jakie fakty winny być traktowane jako rażąca niewdzięczność pozwanego, skoro w ogóle nie może tego roszczenia w formie zgłoszonej w pozwie (zobowiązania do złożenia oświadczenia woli) realizować. Rozważanie w związku z tym tych zarzutów było bezprzedmiotowe.

Z powyższych względów apelacja podlegała oddaleniu na podstawie art. 385 k.p.c.

Podstawę rozstrzygnięcia o kosztach procesu za instancję odwoławczą stanowił przepis art. 102 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c.

Sąd Okręgowy uznał, że w rozpoznawanej sprawie zachodzą szczególne okoliczności uzasadniające zastosowanie art. 102 k.p.c. Wymieniony przepis, choć nie konkretyzuje pojęcia wypadków szczególnie uzasadnionych, pozostawiając ich kwalifikację, przy uwzględnieniu całokształtu okoliczności danej sprawy, sądowi orzekającemu, powinien być zastosowany wówczas, gdy w okolicznościach danej sprawy obciążenie strony przegrywającej kosztami procesu przeciwnika byłoby rażąco niezgodne z zasadami słuszności (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 lutego 2011 r., II CZ 203/10, LEX nr 738399 oraz z dnia 9 lutego 2011 r., V CZ 98/10, LEX nr 738404). W orzecznictwie Sądu Najwyższego zwraca się uwagę na możliwość skorzystania z dobrodziejstwa art. 102 k.p.c. wówczas, gdy system skomplikowanych norm prawnych lub wysoce skomplikowany stan faktyczny wpływa na subiektywne przekonanie strony o swej racji, pomimo zachowania należytej staranności przy wyrobieniu oceny zagadnienia oraz własnych szans procesowych (tak: postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 4 lipca 1974 r. CZ 88/97 i z dnia 7 stycznia 1982 r., II CZ

191/81 oraz wyrok z dnia 1 października 1974 r., II PR 207/74). Taka sytuacja zachodzi w niniejszej sprawie, a nadto powyższe rozstrzygnięcie uzasadnia sytuacja materialna i życiowa powódki.

Na oryginale właściwe podpisy